

Ірина ОЛІЙНИК
Київ

АНДРІЙ ДИМІНСЬКИЙ – ЕТНОГРАФ ПОДІЛЛЯ другої половини ХІХ століття

На початку ХХІ ст. світ переживає бурхливий період інтеграції культур. Водночас кожна нація намагається не лише запозичити все краще в інших народів, а, насамперед, зберегти своє національне культурне ядро, яке є найбільш цінним надбанням для всього людського суспільства. Саме тому сьогодні в Україні поглиблюється інтерес до історії, духовної культури народу, зафіксованої в піснях, казках, оповіданнях, легендах, переказах, прислів'ях, приказках, загадках тощо. Так склалось, що вітчизняна історія часто забувала про конкретних особистостей – людей, які зібрали, зберегли, донесли до сучасника багатовікову пам'ять українського народу. Це прикрий факт, бо саме вони – етнографи, фольклористи, краєзнавці – готували ґрунт для поглибленого вивчення історії, пізнання життя, світогляду, побуту, особливостей і значення обрядів, звичаїв, традицій народу тощо.

На жаль, в історії української етнології є ще велика кількість білих плям. Імена багатьох дослідників тривалий час залишалися маловідомими не лише широкому загалу, а й науковцям. Лише тепер по-справжньому відкриваємо для науки ряд видатних людей, ентузіастів, збирачів народної творчості, до яких належить і подільський етнограф, фольклорист, краєзнавець Андрій Іванович Димінський (1829 – 1905).

Постать А. Димінського звичайно і раніше привертала до себе увагу дослідників. Адже він, піднявши глибинний пласт народної поетичної творчості, зібравши багатий фольклорно-етнографічний матеріал, увійшов в історію української етнології як один з найактивніших дослідників-аматорів Поділля другої половини ХІХ ст.

Звернемось насамперед до сторінок життя нашого земляка. На жаль, подати всі біографічні відомості про нього дуже нелегко. Це є ще однією причиною, яка спонукає до ґрунтовного дослідження життя і творчості А. Димінського.

Джерела, з яких частково вдалося встановити біографічні дані нашого краєзнавця й етнографа, носять дещо фрагментарну, неоднозначну, часто суперечливу інформацію. Причиною цього є насамперед те, що архівні документи про А. Димінського не збереглися. М. Левченко, який в 20-х рр. ХХ ст. займався дослідженням життя та творчості етнографа, посилався насамперед на рукописи, етнографічні записи самого А. Димінського, його автобіографічні замітки, а також спогади про нього відомих вітчизняних науковців.

До цього часу ми не знаємо точно визначених дати та місця народження А. Димінського. Л. Баженов у своєму біографічному покажчику подає 1829, як рік народження фольклориста в с. Бошівці (скоріше – це технічна помилка, правильно – Борщівці), тепер Могилів-Подільського р-ну, Вінницької області¹. Дослідник творчості А. Димінського О.М. Новицький роком народження етнографа також називає 1829 р. і уточнює дату – 13 грудня². М. Левченко ж робить припущення, що народився А. Димінський близько 1826 – 1827 рр. в с. Баришеві (Баришівцях) Могилівського повіту Подільської губернії³. Достовірно відомо, що Баришеві, Баришева, Баришів, Борщів – це назви одного й того ж села, де й народився, очевидно, наш подільський етнограф.

Із етнографічних записів А. Димінського, які зберігаються в рукописних фондах Інституту мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Рильського НАН України і були опрацьовані М. Левченком, дізнаємося дещо про родину етнографа. Стало відомо, що його дід родом з Київщини, довгий час проживав в Київському повіті. За молодих років він служив

доглядачем в якійсь панській економії, пізніше, можливо, працював “прикажчиком” чи економіком. Прізвище Димінських часто зустрічалось на Київщині серед дрібної шляхти. А в 1870-х рр. в м. Лисянці Київського повіту опинився син А. Димінського – Йосип Димінський, який працював на посаді народного вчителя. Можливо саме давні родинні зв’язки й пояснюють той факт, що з Поділля на Київщину переїхав син етнографа⁴.

Все ж життя і діяльність самого А. Димінського тісно пов’язані з Поділлям. Як стверджує О. Новицький тут жили його батьки — кріпаки панів Станіславських-Комарів. Дід А.І. Димінського — Дем’ян згадується в ревізьких “сказках” як мельник, а батько — як тесляр⁵. М. Левченко ж стверджує, що батько етнографа Іван Димінський працював службовцем поміщицької економії. Зі спогадів самого А. Димінського дізнаємося, що у 1831 р. їхня родина жила на Поділлі в с. Барішівцях Могилівського повіту. Ранні дитячі роки Андрія Димінського минули в цьому ж селі. Вони були нелегкі. 1831 р. батько А. Димінського перейшов на службу в Кам’янецький повіт, а 1833 р. забирає з собою всю сім’ю і поселяється спочатку в м. Жванці, потім в с. Гаврилівці Кам’янецького повіту. Тут родина з кріпацької стає “казенною” в зв’язку з тим, що прикордонна смуга, на якій знаходилося це село, з польсько-поміщицького землеволодіння перейшла в державне.

Про дитячі та юнацькі роки майбутнього етнографа відомостей небагато. В 1840 р. він закінчив Кам’янець-Подільську повітову школу⁶. Чимало зусиль витратив його батько, доки влаштував сина до цієї школи. Це стало можливим, мабуть, тому, що мати А.І. Димінського Дарія Данилова була з духовного роду. Судячи з перших етнографічних записів А. Димінського, можна припустити, що початкову освіту він отримав польською мовою, деякі знання мав і з російської. Освіта майбутнього етнографа припинилася з закінченням цієї школи і дала йому право на отримання посади волосного писаря. Свої університети він згодом пройшов самотужки, власними силами поповнюючи знання, а захоплення етнографічною роботою звело його з багатьма освіченими людьми, які допомагали йому своїми порадами⁷. Про це свідчать пізніші етнографічні записи А. Димінського, які відзначаються грамотністю, послідовністю викладення матеріалу.

У 1848 р. А. Димінський, склавши іспити, здобув посаду медичного працівника. Часто буваючи в м. Кам’янці у цей час, він познайомився із трохи молодшим від себе С. Руданським, який саме навчався у Кам’янецькій семінарії. Їхня дружба вплинула й на їхню творчість. Так, в записах А. Димінського можна знайти чимало сюжетів та поетично оброблених приказок С. Руданського, часто зустрічаються навіть дослівні вирази. Це пояснюється й тим, що початок їхньої етнографічної збирацької роботи майже збігається. Свою поетичну творчість С. Руданський розпочав в 1851р., навчаючись ще в м. Кам’янці. Тоді ж (в 1849 р.) з’явилися і перші етнографічні записи “любовних пісень” А. Димінського, зроблені там само на Кам’янецьчині⁸.

З 1850 р. А. Димінський залишає роботу сільського фельдшера і починає працювати писарем у Пухлянській сільській управі Оринської волості. Десь на початку 1850-х рр. він одружується і в 1855 – 1856 рр. переїжджає у с. Новий Світ на Проскурівщину. За кілька років проживання там А. Димінським було зроблено велику частину етнографічних записів. Ще з діда-прадіда в родині Димінських з вуст в уста передавалися легенди і перекази, казки і оповідання, прислів’я і примовки, органічно зв’язані з життям, побутом, звичками трудового народу, що й вплинуло на подальше захоплення А. Димінського народною творчістю подолян. Взагалі, фольклорно-етнографічна діяльність А. Димінського припала саме на той час, коли з’явився ряд фундаментальних збірок української народної творчості прозових жанрів. Це також активізувало діяльність нашого аматора-дослідника.

У 1860-х роках етнограф переїжджає з сім’єю до Новоушицького повіту, де робить також чимало етнографічних записів. Тоді ж активно він починає співпрацювати з Подільським статистичним комітетом, заснованим у 1862 р. при Кам’янецькій духовній семінарії, отримує програми для етнографічних записів. Про це свідчить відповідь А. Димінського від 15 січня 1873 р., в якій він погоджується описати Стару й Нову Ушицю та Вербовець. Поставлені завдання він виконав, бо уже 18 січня 1873 р. комітет надіслав йому подяку за роботу і нову докладну програму⁹. З архівних документів Подільського статистичного комітету, які вціліли, стає відомо, що збирацьку роботу дослідник виконував успішно, за що й був обраний дійсним членом комітету¹⁰.

В 1869 р. за дорученням Російського географічного товариства (далі – РГТ) на Поділлі розгортає свою діяльність по збиранню етнографічно-статистичних матеріалів “Юго-Западного края” П. Чубинський. Так, у А. Димінського через посередництво Подільського статистичного комітету налагоджуються тісні стосунки з ним. Від подільського збирача народної творчості через комітет П. Чубинський отримав етнографічні матеріали, які значною мірою увійшли до семитомника в дев’яти книгах “Трудів етнографічно-статистичної експедиції” (Петербург, 1872 – 1878 рр.). У передмові до першого тому П. Чубинський зазначив, що серед його кореспондентів був подільський фольклорист А. Димінський, вказав також, що Подільський статистичний комітет подав у розпорядження експедиції збірник А. Димінського, що містить у собі до 2000 пісень, враховуючи в тому числі й варіанти, а сам Димінський надав збірник повір’їв, загадок і взагалі багато етнографічних матеріалів¹¹. П. Чубинський також зазначив, що з Ушицького повіту Подільської губернії більша частина приказок була повідомлена також А. Димінським¹². Етнографічно-статистичний матеріал про побут поляків та євреїв Поділля, що увійшов до останнього тому “Трудів” також належить А. Димінському.

Відомий славіст Дмитро Зеленін в своєму “Описі рукописів вченого архіву Імп. Російського географічного товариства” відзначає, які матеріали А. Димінського увійшли в “Труды этнографическо-статистической экспедиции в Юго-Западный край”. Вони займають вагому частку зібраних матеріалів. Це важливо згадати у зв’язку з тим, що П. Чубинський не скрізь зазначав, які записи належать подільському збирачеві. Так, у другому томі “Трудів” А. Димінський не згаданий ніде. Це дало підставу дослідникові М. Левченку відзначити, що “десятка з два його [А. Димінського] записів анонімно надрукував П. Чубинський”, тобто не підписав, ким йому були передані ці друковані твори¹³. Віднайдений в архіві акад. А. Кримського рукопис А. Димінського дав змогу М. Левченку відновити ім’я збирача і відповідно окреслити регіональну приналежність частини записів. Виявлено, що П. Чубинський дещо змінював тексти А. Димінського, привносячи в них деяку “полтавізацію”¹⁴. Хоча, звичайно, упорядкування текстів різних збирачів було дуже складним, зважаючи на рівень грамотності збирача. Так, багато рукописів казок А. Димінського, що зберігаються в Інституті Рукопису Національної бібліотеки України ім. В. Вернадського¹⁵, характеризуються: відсутністю розділових знаків в текстах, немотивованим використанням великої літери, суцільним, без проміжків, написанням ряду слів, ідентичним написанням літер ь та ъ. Все це провокує неточності та помилки при читанні записів. До того ж тексти А. Димінського не паспортизовані, заголовки в них відсутні, натомість у складених збирачем покажчиках їх подано з не завжди точними назвами.

З допомогою П. Чубинського А. Димінський тісніше починає співпрацювати з РГТ. З 1870 р. А. Димінський вже стає його членом-співробітником, згодом – дійсним членом товариства. З часу свого членства в РГТ А. Димінський є його постійним кореспондентом. Всі свої матеріали він надсилає до Петербургу. За цей час там з’явилися розвідки “Цены на разные предметы, существующие в местечке Сатанове Проскуровского уезда” (1859), “Рассказ крестьянина Алексея Поворозника о обычаях, в тюрьмах существующих” (1850), “Сказка № 25 о Козьме Скоробогатом”, “О торговле свежою и сухою рыбою и железом в Проскуровском уезде” (1857), “О торговле чаем в Проскуровском уезде” (1857), “Описание Каменецкого и Проскуровского уездов (“Быт крестьян Каменецкого и Проскуровского уездов”)(1864), “Об извозной и личной промышленности крестьян Подольской губернии” (1864), “О торговле хлебом и скотом в Проскуровском уезде” (1856), “О конокрадстве в Подольской губернии” (1867), “Подольские и малороссийские семейные и любовные песни” (1849) та ін.¹⁶. На рукописах, що зберігаються в ІМФЕ ім. М.Рильського НАН України, стоять позначки рукою автора чи закреслення на тих етнографічних записах, що були надіслані до РГТ.

У 1873 р. після заснування в Києві Південно-західного відділу РГТ А. Димінський починає співпрацювати й з ним. На такі зв’язки вказують численні рукописи етнографа, що зберігалися в окремих членів відділу та частково друкувалися. Наприклад, у збірнику М. Драгоманова “Малорусские народные предания и рассказы” в IV та VI відділах, очевидно, використано ряд оповідей із записів А. Димінського¹⁷, але самим М. Драгомановим зазначено, що ці записи з Подільської губернії передав йому “И. Р-ко”. Ця помітка, як зазначає М. Левченко, могла означати, що цей матеріал передав Драгоманову з Південно-західного відділу Іван Рудченко,

оскільки Драгоманов не листувався з самим Димінським. Відомо, що у 1874 р. Південно-західний відділ РГТ постановив друкувати зібрані фольклорно-етнографічні матеріали в “Записках”, попередньо передавши їх для впорядкування членам відділу. Як видно з журналу зібрання відділу, що відбулося 11 вересня 1874 р., М. Драгоманов вніс таку пропозицію: “сказочный материал следовало бы передать И.Я.Рудченко, которому прежде передан на рассмотрение сборник сказок Дыминского, пожертвованный П.П. Чубинским”¹⁸. Пізніше, після закриття відділу, А. Димінський напряму тримав зв’язок з І. Рудченком, відіславши йому у 1878 р. наступні рукописи казок з Поділля¹⁹, та з О. Кістяківським, працюючи за його програмами з кримінального права.

З листування А. Димінського та О. Кістяківського²⁰ дізнаємося, що, як і більшість наших видатних діячів, за свою велику працюватість А. Димінський мав лише нужденне існування. Так, в листах за 1878 р. А. Димінський просить допомогти надрукувати чи передати комусь 10 тис. приказок та 100 казок за пристойну оплату; жаліється О. Кістяківському на П. Чубинського, який за 1 тис. казок заплатив лише 50 руб. (а вони зайняли в “Етнографічному збірнику” 2/3 частини), і до того ж навіть ім’я фольклориста рідко зазначав – “окрестил все Ушицким уездом”²¹. Працюючи над описами рішень волосних та повітових судів для О. Кістяківського, А. Димінський водночас підготував опис весілля з піснями, а також зібрав побутові, чумацькі, “піяцькі”, танкові та обрядові пісні – “4 000 если не больше” і просить знайти видавця, щоб отримати за пісні хоча б “полтора ста рублей” та 10 примірників книги²². У 1882 р. А. Димінський передав для анотації та видання у видавництво “Подольского листка” свій “Сборник пословиц Подольской губернии”²³, але довгий час так і не міг дізнатися, чому його не друкують. Отримав А. Димінський відповідь аж у 1889 р. від Подільського губернського статистичного комітету, що до них за 1879 – 1889 рр. не надходило жодної роботи автора²⁴. Таким чином збірник став втраченим. Не побачив етнограф за життя й публікацій своїх казок, переданих І. Рудченку. Тепер казки і пісні в записках А. Димінського зберігаються в Інституті Рукопису НБУ ім. В. Вернадського²⁵.

Відомо, що після припинення діяльності Південно-західного відділу РГТ рукописи та музейні надбання А. Димінського перейшли до “Церковного археологічного музею” та окремих членів відділу. Так, вони потрапили до відомого українського філолога П. Житецького, а у 1895 р. він передав їх А. Кримському. Ознайомившись із записами подільського ентузіаста і надаючи їм великого значення, П. Житецький водночас нічого не знав про особу А. Димінського, хоча етнограф на цей час ще був живий. Взагалі, можна з впевненістю стверджувати, що А. Димінський був мало відомий на той час в Києві, тим більше, що у 1870 – 1890-х рр. він зазнавав переслідувань з боку властей за сподвижництво в українському національному русі. Значна частина особистого життя А. Димінського була, по суті, боротьбою за шматок хліба, що проходила в умовах утисків, переслідувань, політичних звинувачень, які змушували його випрошувати копійки за кожний свій фольклорно-етнографічний запис, поневірятися, хворіти, шукаючи роботу писаря, просити часто у листах допомоги у О. Кістяківського, переїжджати з місця на місце.

Так от, в 1876 р. подільському етнографу довелося покинути Нову Ушицю і переїхати до Суразької волості Летичівського повіту. Там він працював на посаді волосного писаря. У 1877 р. він вже писарював в м. Меджибожі того ж повіту, у 1878 р. – в сусідній Сусловецькій волості, в с. Великій Струзі та в інших місцях.

Про ці часті переїзди А. Димінського та його етнографічні записи цього періоду дізнаємося з архіву академіка О.О. Малиновського. Працездатність етнографа виняткова. Він надсилав свої записи та пам’ятки матеріальної культури організаціям і дослідникам, які вивчали народну творчість. Про це може свідчити хоча б наступний факт. На прохання вченого О. Кістяківського він за 1877 – 1878 рр. власноручно переписав копії 452 вироків волосних судів Поділля, а також передав йому “Матеріали звичаєвого права”, “Пісні против нецеломудрия невесты-девушки”²⁶.

До речі, О. Малиновський стверджує, що син Димінського – Йосип Андрійович – також був кореспондентом О. Кістяківського і за 1878 – 1879 рр. переслав йому етнографічні записи-повідомлення про різні повір’я, замовляння, весільні звичаї, владу чоловіка над жінкою та ін. Свого сина, як можливого кореспондента для збирання звичаїв, пропонує О. Кістяківському й сам А. Димінський²⁷.

Поневіряння А. Димінського продовжуються, і в 1880 р. він повертається назад до Новоушицького повіту, куди в 1877 р. віддав заміж свою дочку. Тепер він оселяється в “казенному” селі Велика Струга (де й жив до кінця життя), працює писарем в “Окружному правлінні військових поселень”. Тут знову А. Димінський продовжує етнографічну збирацьку роботу і надсилає матеріали до Петербургу (правда, тепер це робить рідше).

1880-ті рр. стали для А.І. Димінського ще важчими, ніж попередні. Особисте горе – смерть дружини – доповнилась загальнонаціональною бідою – царським указом про заборону української мови. Про умови життя і діяльності збирача пише (за переказами своїх родичів) його онука Євгенія Димінська: “Давні його наруги не заспокоїлися. Поліцейський урядник села Гордійців у 1883 році послав доноса, що Димінський – людина революційна, шкідливо впливає на селян, дає їм крамольні поради і революційні книжки (та ще й українською мовою), а від них записує богохульні оповідання, підбурює селян проти місцевого начальства та уряду...”²⁸.

Проте, як не було важко, А. Димінський самовіддано продовжував збирати матеріали, ціну яким добре розумів. Про це йдеться в газеті “Киевлянин” за 1880 р.: “Андрій Іванович Димінський, що проживає в Подільській губернії, Новоушицькому повіті, селі Струга, заявив, що у нього є зібрання подільських пісень – 2 500, різних за змістом казок – 2 000, 2 000 прислів’їв і загадок. Крім того, є опис забобонів і марновірностей з приводу різних випадків житейських. Димінський готовий уступити на особливих умовах це зібрання, що містить багатющий матеріал, видати який йому самому немає можливості”.

Майже в кінці свого життя А. Димінському довелось познайомитись з відомим подільським істориком, краєзнавцем, етнографом Ю.Сіцінським. У своїх спогадах, які надіслав М. Левченку, Є.Сіцінський зазначає, що познайомився він з А. Димінським влітку 1896 р. під час своєї подорожі по Поділлю. Проїжджаючи через Ушицький повіт і зупинившись в с. Велика Струга, від місцевого священика він дізнався, що тут “проживає старий одставний писар... – чоловік інтересний: має багато книжок й архівних матеріалів”. Є.Сіцінський також повідомляє, що за довголітню службу писарем А. Димінський отримав наділ землі, де побудував собі будинок “з кількох кімнат, з ганком”. На той час наш невтомний збирач фольклору “вже був старим чоловіком, мав сім’ю”²⁹. У 1896 р. він надіслав до Петербургу останні рукописи – “Сон Пресвятої Богородиці” та “Байда”, записані в 1896 р.³⁰

Деякі розбіжності існують і щодо року смерті подільського етнографа. Зі спогадів Є. Сіцінського це – 1897 р. Вінницький краєзнавець Л. Кароєва називає той самий 1897 – рік смерті А.Димінського³¹. Л. Баженов у бібліографічному покажчику вказує іншу дату й місце смерті – 14.01.1915 р. – с. Струга, тепер Новоушицького р-ну, Хмельницької обл.³². А вінницький архівіст К. Завальнюк подає 1905 р., як дату смерті А. Димінського³³. Метрична ж довідка про смерть А. Димінського, видана Ново-Ушицьким райвиконкомом 8 квітня 1928 р. на вимогу Кам’янець-Подільського історико-археологічного музею, зафіксувала, що А. Димінський помер в с. Струга у віці 76 років і був похований 2 січня 1905 р. на місцевому кладовищі³⁴.

Як бачимо, багато сторінок біографії А. Димінського мають фрагментарний характер, розрізнені, дещо суперечливі. Недостатньо досліджена й творчість етнографа. Найбільше своїх фольклорно-етнографічних записів А. Димінський здійснив у Кам’янецькому, Проскурівському, Новоушицькому та Летичівському повітах, зокрема, в таких на той час багатих на фольклорно-етнографічні матеріали населених пунктах як Гаврилівці і Жванець, Новий Світ, Коритня, Тростянець, Городок, Сатанів, Липовець, Капустяни, Озоринці, Нова Ушиця, Вербовець, Велика Струга, Меджибіж.

Пізніше за свої етнографічні збірки А. Димінський був нагороджений срібною медаллю. До речі, свідоцтво РГТ про вручення А. Димінському срібної медалі, а також великий зшиток з документами і паперами, що стосувались його життя, сам етнограф показував Є.Сіцінському під час їх зустрічі в 1896 р. На жаль, після смерті А. Димінського всі матеріали зникли і, напевно, втрачені для нас назавжди³⁵.

Відомо, що численні етнографічні записи А.Димінського не збереглися, мало публікувалися за його життя, більшість з них залишилися в рукописах, які зберігаються (про це згадувалось вище) в ІМФЕ НАН України, Інституті Рукопису НБУ ім. В. Вернадського в Києві та в Петербурзі в архіві РГТ. Виняток становлять лише “Коллекция подольских сказок, которые в 1850 – 1860-х гг. собрал волосной писарь Дыминский”, частково опубліковані в 1872 – 1874 рр. в “Трудах етнографічно-статистичної експедиції” Павла Чубинського за життя етнографа.

Лише в 20-х рр. ХХ ст. творчість А. Димінського була визнана й оцінена. В цей час вийшли друком “Казки та оповідання з Поділля в записих 1850 – 1860-х років”, упорядковані М. Левченком і видані з ініціативи і під керівництвом академіка АН України А. Кримського³⁶.

Пізніше періодично з’являлися невеличкі замітки, статті про життя та творчість А. Димінського, але вони були лише окремими фрагментами, штрихами, що стосувались такої видатної постаті як А. Димінський³⁷.

Його ж велика фольклорно-етнографічна спадщина є невичерпним джерелом матеріалів для дослідників, етнологів, фольклористів, лінгвістів, особливо діалектологів. З наукового погляду записи казок і оповідей з Поділля є особливо цінними. Цікаво, що в записих автора проза часто буває ритмізована, а рядки заримовані. Деякі його твори, такі як “Казка про Кирика”, “Без грошей ніхто нічого не робить”, “Покараний дяк”, записані як вірші (з певним точно вираженим розміром, ритмікою, римуванням). У багатьох записих А. Димінського є ряд надзвичайно цікавих відомостей, витоки яких можуть корінитися у давніх уявленнях про оточуючий світ, його зародження і розвиток. (Наприклад, казка про походження людського роду. В ній розповідається, що Бог створив людей далеко від Землі, а вже потім переніс їх сюди)³⁸. Немало етнографічних записів А. Димінського розкривають світогляд самого автора, його родини, земляків-подолян. Велику частину його фольклорно-етнографічної спадщини становлять також записи народних пісень, що складають дев’ять окремих збірок. Вони об’єднують в собі побутові, родинні, любовні, рекрутські, п’яницькі, жартівливі пісні, а також гаївки та щедрівки, записані в різних місцевостях України³⁹.

Як бачимо, за своє довге життя, не зважаючи на важкі умови, брак повноцінної освіти, А. Димінський був свідомим українцем, який зробив дуже багато для вітчизняної науки. Тому наше завдання – внести ясність у цю справу, зібрати, впорядкувати і підготувати до видання всі записи А. Димінського, які збереглися і розпорошені по архівах різних установ в Україні та за її межами; повернути авторство фольклорно-етнографічним записам етнографа, які ще й в наш час приписують іншим збирачам.

¹ Баженов Л.В. Поділля в працях дослідників і краєзнавців ХІХ – ХХ ст. – Кам’янець-Подільський, 1993. – С. 194.

² Новицький О. М. Фольклористична та етнографічна діяльність А.І. Димінського // Народна творчість та етнографія (далі – НТЕ). – 1980. – № 6. – С. 38.

³ Левченко М. З поля фольклористики й етнографії. – К., 1928. – С. 76.

⁴ Там само. – С. 75.

⁵ Новицький О. М. Вказ. праця. – С. 38.

⁶ Баженов Л.В. Вказ. праця. – С. 194.

⁷ Новицький О. Вказ. праця. – С. 39.

⁸ Зеленин Д. К. Описание рукописей ученого архива Императорского Русского географического общества. – Вып. 3. – Петроград, 1916. – С. 1092. – № 34.

⁹ Новицький О. М. Вказ. праця. – С. 40.

¹⁰ Якимович О. Забраковані матеріали Губ. Стат. Комітету 1872 р. // Червоний шлях. – 1926. – Кн. І. – С. 124.

¹¹ Чубинский П. Общее предисловие к материалам и исследованиям, собранным П.П. Чубинским // Труды. этнографическо-статистической экспедиции в Юго-Западный край. Материалы и исследования, собранные д. чл. П. П. Чубинским. – СПб., 1872. – Т. 1. – Вып. I. – С. XVI.

¹² Там само. Т. I. – Вып. II. – С. 227.

¹³ [Левченко М.] Вступне слово від редактора // Казки та оповідання з Поділля: в записих 1850 – 1860 рр. / Упоряд. М. Левченко. – К., 1928. – Вип. I – II. – С. XIII.

¹⁴ Бріцина О. Фольклорна проза із зібрання П. Чубинського: історичні здобутки і сучасні проблеми дослідження // НТЕ. – 2004. – № 3. – С. 25.

¹⁵ Інститут рукописів Національної Бібліотеки НАН України ім. В. Вернадського (далі – ІР НБУ). – Ф. 36. – Од. зб. 709. – Арк. 9. зв. – 10.

- ¹⁶ Зеленин Д.К. Вказ. праця. – Вып 3. – С. 1064, 1066, 1067, 1069, 1075, 1076, 1092, 1094, 1095.
- ¹⁷ Драгоманов М. Малорусские народные предания и рассказы – К., 1876. – В.IV. – С. 42 – 61. – №№ 2 – 44; 20 – 30, 34; В.V. – С. 62 – 67. – № 1; В.VI. – С. 68 – 77. – №№ 15, 18, 19.
- ¹⁸ Записки Юго-западного отдела Русского географического общества. – Т. II. За 1874 год. – К., 1875. – С. 27.
- ¹⁹ ІР НБУ. – Ф. 36.Кримський Агатангел Юхимович. – Од. зб. 711. – Арк. 1.
- ²⁰ ІР НБУ. – Ф. I. Літературні матеріали. – Спр. 24858 – 24874.
- ²¹ ІР НБУ. – Ф. I. Літературні матеріали. – Спр. 24858. – Лист № 1. – 2 арк.
- ²² ІР НБУ. – Ф. I. Літературні матеріали. – Спр. 24863. – Лист № 6; Спр. 24868. – Лист № 11.
- ²³ ІР НБУ. – Ф. I. Літературні матеріали. – Спр. 24871. – Лист № 14.
- ²⁴ ІР НБУ. – Ф. I. Літературні матеріали. – Спр. 25028. – 2 арк.
- ²⁵ ІР НБУ. – Ф. 36.Кримський Агатангел Юхимович. – Од. зб. 709 – 713.
- ²⁶ Малиновський О. Хто був Димінський? Там само. – С. 81 – 82.
- ²⁷ ІР НБУ. – Ф. I. Літературні матеріали. – Спр. 24859. – Лист № 2.
- ²⁸ Димінська Є. Подвижницьке життя // Україна. – 1981. – №2. – С. 11.
- ²⁹ Сіцінський Є. Вказ. праця. – С. 83.
- ³⁰ ІР НБУ. – Ф. I. Літературні матеріали. – Спр. 25063.
- ³¹ Етнографи Поділля // Етнографія Поділля. Тези доп. наук. конф. – Ч. I. – Вінниця, 1992. – С. 4–5.
- ³² Баженов Л. Вказ. праця. – С. 194.
- ³³ Завальнюк К. Незвичайні записи Андрія Димінського // Подільська зоря. – 2003. – № 30.
- ³⁴ ІР НБУ. – Ф. I. Літературні матеріали. – Спр. 25059.
- ³⁵ Сіцінський Є. Спогади (М. Левченко. Вказ. праця). – С. 82 – 83.
- ³⁶ Левченко М. Казки та оповідання з Поділля в записках 1850 – 1860-х років (Матеріали А.І. Димінського). – К., 1928. – Т. I. – 91 с.
- ³⁷ Кримський А. Розвідки, статті, замітки. – К., 1928. – Т.I; М.Левченко. Збірка подільських казок 1850 – 1860-х рр. волосного писаря Димінського // Етнографічний вісник. – К., 1927. –Кн.4. – С. 160 – 172; Собрание подольских песен, сказок, загадок Дыминского А.И. // Неделя, 1969. – 16 ноября; Рябий М.В. Андрій Іванович Димінський // НТЕ, 1965. – № 2. – С. 76 – 77; А.І. Димінський // Вінницька правда, 1965, 14 січня; Шабліовський О.Є. Відзначення 150-річчя з дня народження А.І. Димінського // НТЕ, 1980. – № 3. – С. 107; Письменники Хмельниччини: бібліографічний покажчик. – Хмельницький, 1989. – С. 62.
- ³⁸ Завальнюк К. Вказ. праця. – № 33.
- ³⁹ ІР НБУ. – Ф. I. Літературні матеріали. – Спр. 1485–1493.